

burneje javljala in zahtevala pravic narodu in posamezniku. Njihovo politično, zlasti pa kulturno delo je naletelo na hud odpor starejšega rodu okrog »Novice«. Brez dvoma je mlademu katoliškemu izobražencu zanimivo in poučno vprašanje: kako, da so se vodilni katoliški krogi tiste dobe tako dosledno postavljali na stran starega rodu in se borili proti mladoslovenski struji, ki je vendar prinesla Slovencem toliko svežega in koristnega življenja, ko je vsaj v prvi dobi komaj mogoče govoriti o kakih nekatoliških ali celo protikatoliških tendencah njih gibanja. Na to zanimivo vprašanje so dobili odgovor v pretesnem pojmovanju katolištva, prav slično kakor smo videli že v prvem članku. Gotovo ne moremo trditi, da je to subjektivna krivda takratne duhovščine, ne, to je usodna posledica janzenistično jožefinskega pojmovanja vere iz prve polovice stoletja. Tudi ne smemo misliti, da je to le slovenski pojav; ne, podobno se je godilo tudi vsej Avstriji in Nemčiji. V Franciji je revolucija razmere že ob začetku 19. st. znatno izpremenila. Iz istega napačnega pojmovanja, o kakršnem govori že prvi članek, je raslo neumevanje novih kulturnih vrednot pri katoličanih in odpor proti pretesno pojmovanemu katolištvu pri mladini. Rastel je ta odpor iz istih osnov, iz katerih je raslo l. 1848., iz zahteve po politični in osebni svobodi. Prav gotovo je, da bi bil razvoj slovenskega liberalizma znatno drugačen, če bi bili vodilni katoliški krogi ali vsaj mlajši duhovniški krog pokazal, da znajo ceniti in upoštevati pozitivne vrednote mladoslovenskega programa. Članek v tem pogledu čisto dobro loči tri razvojne dobe: Levstikovo, še povsem zasidrano v slovenska tla in narod, Stritarjevo, ki si že išče opore za svoje kulturno delo v svetovnem filozofskem sistemu, ki ni v skladu s krščanstvom, in Kersnikovo, ko dobi tudi slovenski liberalizem izrazito protikatoliško ost. Šele v tej poslednji fazi je vstal mlad, pogumen in globok mislec med katoličani, ki je s polnim razumevanjem slovenskega kulturnega dela pozval mlade bogoslovce, da aktivno in širokogrudno posežejo v ustvarjanje slovenske književnosti, slovenske kulture. To je storil semeniški duhovnik Franc Lampe s svojim predavanjem, ko je 1882 polagal temelje »Cirilskemu društvu«. Dobro je čutil, da se mora katoliški

živelj kulturno uveljaviti, če naj ne prepusti posvetne kulture krščanstvu sovražni orientaciji. Čutil pa je tudi dobro, da tudi katoliška kulturna akcija more in sme sloneti samo na življenjskem realizmu. Zato se je že tedaj postavil na svobodnejše stališče kakor nekaj let kasneje dr. Mahnič. Za tak nastop je bilo res treba »svežega in globoko svobodnega duha«. Članek sicer pravi, da s tem še ni bila rešena najvišja in specifično duhovska naloga, da namreč pokažejo zopet v krščanstvu »svobodo in moč in miselno osnovo za življenjski razmah«, ali dokazal je, da je tudi kristjan lahko človečansko svoboden. Gotovo je v tem poslednjem Lampetovem dejanju njegova veličina, zakaj preveč bi zahtevali od enega človeka, da bi zmogel oboje. Zdi se mi celo, da je bilo Lampetovo delo nujno predhodno delo, brez katerega bi komaj mogla uspeti prva in najvišja duhovniška naloga, kakor si jo čisto pravilno zastavlja mladi rod bogoslovcev. To nalogo so spoznali deloma že tudi Lampetovi sodobniki; saj so se poleg v naravnem redu mnogi razživljali tudi v pravi nadnaravni smeri specifičnega duhovskega poklica (dr. Jeglič). Ob presojanju Lampetovega rodu bi bilo morda dobro to omeniti tudi preko predavanja, ki služi članku za osnovo, da bi kdo ne razumel napačno te sodbe.

Almanah je torej prinesel dve tehtni in sodobni razpravi, ki nam kažeta pravilno usmerjenost mladega bogoslovskega rodu. Iz razprav gleda veliko bistrosti, veliko razumevanja za sodobno problematiko življenja, velik življenjski optimizem, zavestna in sveža orientacija za bodočnost. Čeprav sta obe razpravi plod znanstvenega dela, dihata življenjsko neposrednost, sta pisani z ideološkim pogledom. Tudi to je vesel pojav ob današnji miselni suši.

J. Šolar

Lucien Tesniera: Oton Joupan-tchitch. Poète slovène. L'homme et l'oeuvre. Paris. Les Belles-Lettres, 1931. (Publications de la Faculté des Lettres de Strassbourg, deux. série, vol. 7.). Str. 383.*

Monografija g. Tesniera o Župančiču je v več pogledih pridno in lepo delo in naj ne bi šlo mimo nikogar, ki se je kdaj globlje bavil z umetnostjo Ž. in naše mo-

* Op. uredn. Dom in svet knjige ni prejel.

derne sploh. Kolikor zadeva gradivo, nabrano deloma v notah pod črto, a deloma tudi v izvajanjih samih, se lahko trdi že danes, da bo tudi vsak bodoči slovenski poskus vnanje podobe ž. pojava moral uporabljati T. delo kot vir in pripomoček. O namenu in cilju knjige piše avtor na str. XIII, da je le bolj hotel preprosto »predstaviti Župančiča francoski javnosti kot (ustvariti) delo iz primerjalne literature« in bolj ali manj v skladu s tem namenom stojita celotna struktura spisa kakor tudi razdelba tvarine. Knjiga obsega uvod, 10 poglavij monografije, zaključek in bibliografski pregled. V 1. pogl. obravnava T. otroška in mladeniška leta ž. in se tu med drugim izredno izčrpno pomudi pri razmerju teh mladih studentov do Jan. E. Kreka, čigar važnost za mladi rod stopi prav plastično pred nas. 2. pogl. nosi naslov »Lirizem mladosti« in obravnava »Čašo opojnosti«, spremljajo ga kot vsa sledeča prevodi iz zbirke, ki nimajo namena umetniškega prevoda. 3. pogl. se imenuje »Lirizem bolesi«, obravnava zbirko »Čez plan«, 4. pogl., »Lirizem meditacije«, je posvečeno »Samogovorom« (za stališče g. T. do osebnosti ljubljanskega nadškofa opozarjam na prevod dotičnega mesta str. 118 pri Fr. Stetletu, Čas, 1932, 339), 5., »Lirizem domovine«, je posvečeno zbirki »V zarje Vidove«, 6. obravnava pod naslovom »Vzlet dramatika« Župančičevo dramatiko, zlasti Veroniko Deseniško, 7., imenovano »Osnutek v epiki«, pa Jeralo. 8. pogl. nosi naslov »Pesmi za otroke« in obravnava ž. mladinsko umetnost, 9., »Župančič prevajalec«, njegove prevode, dočim obravnava zadnje pod naslovom »Župančičev stil« osnovne oblike ter značilnosti njegove umetnosti in ustvarjanja. V »Zaključku govori T. o sodobnem vrednotenju ž. umetnosti pri nas, temu sledi notica o bibliografiji. Razen prevodov, ki spremljajo poedinim zbirkam posvečena poglavja, vsebuje knjiga tudi obilno množico mestoma utrujajočih opomb, ki pričajo o ogromni vestnosti in ljubezni do predmeta, žal pa se ravno pri opombah ne da strinjati z vsemi T. svedoki in trpita v mestoma važnih stvareh interpretacije samostojnost in svoboda poti.

Monografija g. T. je torej po strani gradiva nadvse zaslužno delo, material je zbran in urejen vzorno ter dokazuje, da je

avtor zunanjo zgradbo do temelja sam izvedel, čemur nismo priča le v tekstu, nego tudi v nekaterih zelo značilnih korekturah domačih in tujih virov (n. pr. str. 18, 55 in pod.). Notranjo zgradbo je avtor naslonil in izvedel na okvirju poedinih ž. zbirk, del in fragmentov, sledečih si v zgodovinsko-časovni vrsti in morda je s to lahko dostopno, zelo informativno rešitvijo, ki na neprisiljen a nekoliko antikviran način družbi biografično in monografično obliko, podal francoskemu bralcu izmed dobrega najboljše. Ako bi smeli ugovarjati, bi seveda morali priznati, da nam, kolikor more taka studija presegati okvir gole informacije, le-ta rešitev ne ugaja niti ustreza in mislimo s tem reči to, da pri takem historično-psihološko vertikalnem konceptu, ako zavzame vlogo v osnovah gledanja kot v tem primeru, nujno ostanejo vsi s horizontalnih leg izvirajoči vidiki neizrabljeni, le-tam nahajajoči se momenti pa zunaj podobe. Prevladovanje historično-psihološko-analitičnega elementa v delu g. T. kaže na osnovni koncept avtorjevega gledanja, hkratu pa z naša v delo neko ožino gole analitike, ki je žal ni oplodila tista sintetičnost pogleda in stališča, ki je pri vprašanjih, presegajočih navadne formalno-predmetne probleme nujno potrebna in edino umestna, odnosno še več: ki je tudi edina logična forma takih nepozitivističnih problemov in vprašanj ter edini logični izvor in nosilec takega našega psihološkega razmerja. S tega vidika pa ne samo da smatram izvajanja g. T. na str. 244 o tedanjem uredniku Dis, Fr. Koblarju, zgrajena na podlagi njegove kritike Veronike Deseniške, za neokusnost in neumestnost, ki v knjigo informativnega namena ne spada, nego tudi za posledico nedoraslosti in nedospelosti avtorjeve metode, kajti dovolj svesti si veličin in vrlin Župančičevega dela, vendar sodimo — in z vsem poudarkom to izjavljamo — da se mu da uspešno bližati tudi in prav na ta način, ki ga žal g. T. zelo ozkosrčno imenuje konfesionalnega. Zato je potem še enkrat bolj neumestno drugo mesto na str. 367 te knjige, kjer avtor neposredno z navajanja Župančičevih izjav o katoliški kritiki pred vojsko, danih g. prof. Iz. Cankarju v »Obiskih« (str. 176), preide h Koblarjevi kritiki »Veronike Deseniške«, kakor da je 1. leto 1924 v »katoliški kritiki

enako l. 1914 in kakor da 2. tedaj take »kato-
liške kritike« o Veroniki Deseniški ni gojil
tudi g. Josip Vidmar, ki mu g. T. na zelo
čuden način ob tej priliki popolnoma —
prizanese. (Zelo značilna so izvajanja g. T.
o J. Vidmarju na str. 245 zgoraj, prim. Fr.
Stelè, n. n. m. 337, kakor tudi to, da avtor iz-
rabi vsako priliko, ko more odlikovati sodbo
J. Vidmarja, njega, ki se je motil v presoji
Veronike. Prim. nepotrebni citat str. 368 in
passim.) Mi teh in takih metod ne moremo
imenovati lojalnih in najsi jih narekuje
najtopplejša ljubezen do našega Župančiča;
v svoji najmilejši formi so za naš tzv. »konfe-
sionalni« koncept samo posledica že zgoraj
omenjene nedospelosti v idejno-metodološ-
kem okvirju, saj kjer se linije v
delu g. T. že iztekajo, prav tam
in samo tam bi se morale po naši
sodbi šele pričenjati, ako bi bil
seveda avtor hotel podati resnično mono-
grafijo. Ker tega ni nameraval, bi bil seveda
moral opustiti napade na stvari, ki stoje
povsem zunaj njegovega zornega kota, to pa
zelo solidno in trdno.

Le zelo naravno je, ako se te nedospelosti
javljajo v kar najmočnejši obliki v onem po-
glavju, ki bi nam v nasprotnem primeru
podajalo najprikladnejše merilo za to, ko-
liko je celotna interpretacija utemeljena v
sintetični ideji in strukturi, namreč v po-
glavju o stilu Ž. umetnosti. G. Tesniere je
poleg poglavja o »Veroniki Deseniški« ter o
zbirki »V zarje Vidove« težko katerega na-
pisal s tolikšno ljubeznijo kot tega o stilu
in vendar moremo biti vprav ob teh nje-
govih izvajanjih, ki njih zaslužnost in vred-
nost cenimo in priznavamo, kar najmanj za-
dovoljni. Vzrok tega tiči v enostranosti, s ka-
tero obravnava avtor, ko bi moral govoriti
o stilu, druge stvari, v glavnem dve ali prav
za prav eno, ki po naši sodbi jemlje prostor
temu, česar v knjigi ni. Vprašanje o stilu
se je g. T. izmaličilo v glavnem v vprašanje
o stilu Ž. umetniškega ustvar-
janja, to je o nekaki psihologiji, kar pa
naravno ni še stil njegove umetnosti; dotična
razmotrivanja se opirajo večjidel na pri-
stojna več kot znana mesta »Obiskov« g.
prof. Iz. Cankarja. V drugi vrsti pa prihaja
v tem poglavju, čeprav zelo nejasno ločeno,
do besede stilistično-poetični moment, ki ga
pa avtor ni izdelal. Ker tudi sicer preki-
najo ta izvajanja vpletki o položaju našega

umetništva, o pisunstvu itd., ki so gotovo
zanimivi, a ne bi smeli figurirati tu, je vred-
nost tega oddelka še toliko bolj dvomljiva.
In tako ostane g. T. svojim rojakom de-
janski na dolgu s končno sintetično podobo
Župančičeve umetnosti, ki bi jo sicer priča-
kovali v takem delu, kajti reči je treba, da
je zanjo okvir interpretacije pri posameznih
poglavjih v vsakem pogledu preozek in da
se potem avtorju niti ni posrečilo označiti
Ž. mesta v našem slovstvu. Kakor često dru-
god, ga namreč tudi v »Zaključku«, ki bi
moral o tem govoriti, preveč medejo razna
naša »kritična« mnenja o Ž. (364 sl.) in pri-
haja le do referiranja o vrednotenju Ž. dela
v zrcalu naših, med njimi celo nekaterih za
nas povsem neobveznih kritičskih sodb in
glav, namesto da bi poskusil sam določiti Ž.
mesto in stopnjo v našem slovstvu s presojo
našega ustvarjajočega slovstva samega. Za
to pa bi bila seveda potrebna kratka no-
tranja analiza našega slovstva ob in pred
nastopom moderne. Sicer je pa neglede na
te naše ugovore ta knjiga take vrste, da za-
služi ne samo vso hvalo, ki ji s samo prav
za prav ni dosti pomagano, nego tudi vso
pozornost in zanimanje. Za dopolnitev sle-
dečih opomb opozarjamo na že omenjeno
poročilo Fr. Steleta v »Času« (str. 336 sl.).

Zelo zaslužno pri celi knjigi se nam vidi
to, da g. T. navaja povsod izrečno slovenska
imena in opozarja na germanizirana in
nemška, česar v francoskih knjigah doslej
nismo bili vajeni (prim. Dechelette). Vendar
se nam glede transkripcije zde zelo umestne
opombe Fr. Steleta n. n. m. V poglavju o
zbirki »V Zarje Vidove« je podal g. T. tudi
kratko narodno-zgodovinsko ozadje in ne bi
radi pridržali njegovih odkritosrčnih besed
na str. 175 našim bralcem: »Za 60.000 Slo-
vencev v Dravski dolini in Celovski kot-
lini bodo napravili plebiscit, kjer se bo
Francija pokazala slabo (kakor vselej), kjer
se bo Anglija pokazala perfidno, kjer se bo
Italija pokazala nesramno in kjer se Ame-
rika sploh ne bo pokazala, plebiscit, kot
čigar edini rezultat bomo lahko zabeležili
uspeh germanizatorne politike stare Avstrije
in posvetitev njenih rezultatov s sankcijo
prava nasilja in krivic preteklih vekov.«
Tudi sicer zasluži to poglavje posebno omem-
bo. Pravilno poudarja g. T. Glonarjevo tol-
mačenje simbola »v zarje Vidove« (str. 373)
kot edino pravo in v zvezi s tem pametno

korigira Cronio (str. 166/7), da Vidov dan nima nikakega opravka z zarjami Vidovimi. Prav tako se upravičeno vprašuje, zakaj vidi Cronia v »Kovaški« »marseljezo, skomponirano v svitu ideje jugoslovanskega bratstva«, ko pa se čisto gotovo nanaša le na Slovence. V nasprotju s tem pa mi je nerazumljivo, kar govori g. T. v uvodu (str. X/XI), da se je namreč Župančič nekoliko tudi sam obsodil, če ga ne pozna nikdo zunaj meja njegove domovine, ker se je pač »odločno odrekel širši javnosti, ki bi mu jo zagotovilo uporabljanje enega izmed glavnih jezikov sodobne evropske civilizacije.« To naziranje nam ni samo nerazumljivo, nego je tudi čudno in to zlasti s stališča avtorja samega.

K podobi Župančičeve umetnosti le nekaj opomb. Na str. 76 pravi g. T., da nam pesem »Ljubljansko polje« kaže dobro, odkod je ž. dobil simbolni naziv in podobo »čez plan«. Ta domneva je gotovo zelo duhovita in najbrž manj točna, čeprav jo avtor razlaga z močno sugestivnostjo; podoba sama je nedvomno manj geografsko in slučajnostno, kolikor kozmično-psihološko mišljena. Sicer pa me v francoskem prevodu (na prevode g. T. se to poročilo ne more ozirati in moram to nalogo prepustiti drugim) te pesmi moti naslov »La plaine de Lioubliana«, kar pomeni vendar v prvi vrsti »ravnino«, dočim Župančičeva misel v tej pesmi stvarno ne obletava neke nejasne ravnine, nego opeva konkretno »Ljubljansko polje«, za kar najdem v svoji samouški francoščini besedo »champ«. To je tudi edino pravi geografski pojem, iz katerega ni v »čez plan« nikakega mostu. Nepravilno je navajanje pesmi »Ob Kvarneru« (str. 79) v zvezi s prepородom čuta za domačo zemljo v Župančiču v dobi druge zbirke kot dokaz česa takega, še bolj nepravilen seveda citat istotam; ta pesem je nastala čisto zunaj od vsega tega in ni govora o kaki renesansi »domačije« spričo nje. Pesem vendar sama dovolj jasno govori, kje je nastala. Zelo verbalna je po moji sodbi interpretacija »Zaprtega parka« in »Telesa naša« me po misli in ozadju prej navajajo k Nietzscheju nego k Whitmanu in Verhaerenu (str. 184). V gradivu pod črto je navedel g. T. ogromno vrsto primer iz Dehmle, Verlainea, Whitmana, Verhaerena, Maeterlincka in drugih, ki dajejo pač več prispevkov za tipologijo

moderne lirike, kot za genealogijo Župančičeve. Dober je zaključek o Cicibanu (str. 317) in poudarek realizma v Župančiču (str. 351), nasprotno pa porablja, kot že rečeno, avtor svoje vire drugje zelo nekritično in preobilno. Manj bi bilo več in zlasti bi uporabljanje dveh strani dalo eno dobro, kar bi delu le koristilo. Tako je pa žal ta zasluzna in lepa knjiga spoštovanega prijatelja našega naroda slaba prav gotovo tam, kjer govori o stilu in mestu O. Župančiča v slovenskem slovstvu, dalje tam, kjer se je avtor brez potrebe pomešal in pomešati dal od naših domačih prerekanj in vrednotenj ž. dela in najbolj tam, kjer je celo zavzel napram izvestnemu delu naše kulture in delavcu slovenske kritike svoje z ničemer opravičljivo in utemeljeno stališče. Namesto da bi bil izmed dveh tretji, se je s svojimi nekritičnimi referati pomešal médnje in sedaj ne vemo, kateri je on.

R. Ložar

André Gide: Ozka vrata. Prevedel Božo Vodušek. Leposlovna knjižnica. Jugosl. knjigarna, Ljubljana, 1931. Str. 165.

Gideova dela tvorijo enoto z nenavadno potezo: okrog osrednjega napona, ki jih je ustvaril, so se razvrstila v mnogolično zbirko, ki ni nastala na podlagi linearnega ustvariteljevega razvoja, marveč predstavljajo skoraj izolirane prodorne sunke v vedno nove smeri, tako da stojimo pred sleherno njegovo umetnino kakor na novo zapuščeni, pa tudi na novo presenečeni. Ta Gideova nestalnost ali skoraj nepreračunljivost izvira iz njegovega bogatega zanosa, ki se je z njim obrnil proti vladajočemu javnemu etosu, kajti Gideovo temeljno spoznanje pravi, da je potrebna nova svoboda nasproti svetu in človeku, nova rekompozicija njegove biti. Dvignil je — neodvisno od Nietzscheja — zahtevo po svobodnem zadoščujočem si razmahu človekovih sil, rekoč: mir, srečo in notranjo moč najdeš, če uresničuješ svojo lastno naturo. V tem slepem skoku je iskati vzroka njegovi iracionalnosti in tu sovpade njegova pomembna kretnja s sodobnim moralnim razvojem, tako da so njegova dela že tretje desetletje med najaktualnejšimi izpovedmi in je z njimi postal arbiter posebno mlade francoske generacije.

Pojavljajoči se novi etos pa ni v njem rodil zlasti ideologa, marveč umetnika. Sam